

Кирилюк Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКО-ПОДІЛЬСЬКОМУ РЕГІОНІ

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні швидкими темпами розвивається новий, нетрадиційний поки що, для нашої країни вид туризму – сільський, або як його частіше називають, сільський зелений. З кожним роком збільшується кількість садиб, які можуть прийняти бажаючих відпочити та поновити свої сили на природі. Не є виключенням і два таких цікавих в природному відношенні регіони нашої країни як, Карпати та Поділля. Саме ці регіони є лідерами по кількості садиб для розміщення сільських туристів та якості наданих послуг. Разом з тим, накопичений досвід роботи з масовим потоком туристів потребує певного узагальнення для вироблення рішень загальнонаціонального масштабу в світлі проведення Євро-2012.

Аналіз останніх публікацій. Необхідно відмітити, що в останні 5–10 років в науковій та періодичній літературі появилось багато публікацій по темі сільського туризму. Практично на всіх науково-практичних конференціях, що періодично проводяться в Переяславі-Хмельницькому державному університетові питання розвитку сільського туризму займають чільне місце. Також, останнім часом викладачами кафедри фізичної географії Вінницького державного педагогічного університету проведенні певні дослідження сільського туризму. Але найбільш ґрунтовно цю галузь туризму досліджують вчені львівської та київської шкіл [2, 5, 6]. Серед таких ґрунтовних теоретичних досліджень необхідно відмітити статтю редактора журналу „Туризм сільський зелений” Н.В.Васильєвої „Зелений туризм – панацея чи черговий міф” [3] в якій вона крім загальних тенденцій розвитку, однією з перших дає класифікацію періодів розвитку сільського туризму на території України. Серед останніх публікацій тут виділяється навчальний посібник „Сільський туризм” який вийшов із друку в 2006 році [6]. Його авторами є Рутинський М.Й. та Зінько Ю.В. В цьому посібнику обґрунтовано теорію організації та функціонування сільського зеленого туризму в Україні. Крім того, розкрито основні поняття та розглянуто концепції розвитку цього виду туризму.

Мета статті. В галузі туризму, особливо сільського, такі відмінні в природному відношенні регіони, як Карпати та Поділля уже досить тривалий час мають подібні тенденції розвитку. Але наукових досліджень, в яких би розглядалися загальні риси розвитку цієї території, як єдиного цілого ще не було. Ми цією публікацією хочемо привернути увагу науковців до дослідження туризму в цьому регіоні.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, до Карпатсько-Подільського регіону, з адміністративної точки зору необхідно відносити Львівську, Закарпатську, Чернівецьку, Івано-Франківську, Тернопільську, Хмельницьку та Вінницьку області. Цей регіон має найбільш сприятливі умови для всебічного розвитку всіх видів туризму і особливо сільського. В першу чергу цьому сприяє рельєф, адже тут знаходяться гірська система Українських (Східних) Карпат, Подільська і Хотинська височини та цілий ряд менших орографічних одиниць, які великою кількістю річок сильно почленовані. Як наслідок, більша частина регіону нагадує гірську місцевість з мальовничими та різноманітними ландшафтами. Приваблює сюди туристів і наявність таких потужних водних артерій, як Дністер, Тиса, Прут, Черемош, Південний Буг.

Значним доповненням до природних особливостей регіону є наявність на цій території більшої частини збережених до наших днів середньовічних замків і фортець та інших пам'яток історії та культури.

В транспортному відношенні Карпатсько-Подільський регіон є легко доступним. Він має автомобільне та залізничне сполучення з усіма регіонами країни та близького та далекого зарубіжжя.

Сільський туризм, в його сучасному класичному розумінні почав розвиватися в регіоні наприкінці 80 років ХХ ст. Саме тоді були обладнані перші садиби, які могли приймати туристів, що хотіли відпочити на природі. Вперше такі садиби з'явилися в гірських районах Івано-Франківської та Львівської областей. На початку 90 років минулого століття садиби для сільського туризму масово створювались в інших „гірських областях” – Закарпатській та Чернівецькій. Поступово географія розташування садиб все більше віддалялась від гір і сьогодні вони є в більшості адміністративних районів регіону. В перші роки свого розвитку практично усі садиби сільського туризму регіону були подібні як дві краплі води, адже вони надавали прості послуги. Це були, як правило, певна кількість ліжко-місць, приміщення для приготування їжі, літні душові кабінки, які рахувались верхом комфорту, та решта зручностей на вулиці. Поступово різноманітність послуг значно розширилось. В першу чергу, більшість господарів садиб перейшли від приймання максимально можливої кількості туристів до створення умов для так званого сімейного туризму. Тобто кімнати, які були розраховані на прийняття 8-15 відпочивальників поступово перероблялись на 2-4 місні. Також поступово, зручності із вулиці переносяться безпосередньо у будинок. В кімнатах появляються телевізори із супутниковою антеною, умивальники та санвузли.

На сучасному етапі більшість кімнат „сімейного” типу обсталяють зручними, новими меблями та різноманітним обладнанням. Кухні обладнуються усім необхідним для приготування та приймання їжі. На прилеглий до будинку території також проводяться заходи по покращенню обслуговування туристів. Появляються різноманітні альтанки, сауни та бані, художньо оформлені лавки для відпочинку. На вільних галявинах часто можна зустріти естетично оформлені квітники.

Ще однією особливістю сучасного розвитку сільського туризму в регіоні є активний процес диференціації садиб на різні класи по комфортності та набуття ними власного своєрідного „обличчя”. Якщо раніше всі садиби були стандартними, тобто типовими по забудові для даного мікрорегіону, то тепер кожний господар робить, свою оселю, як зовнішньо так і внутрішньо, певною мірою неповторною. Крім

того практично завершився процес знаходження „свого туриста”. Всі садиби спрофільовані на обслуговування певної категорії відпочивальників, як у віковому, соціальному, так і матеріальному відношенні. Також багато з них надають певні послуги активного відпочинку – прогулянки пішохідні, кінні, на квадроциклах, збирання грибів та заготівля лікарських рослин.

В наш час (в останні 3–4 роки) відбувається певна „європизація” туристичної галузі регіону. Практично на всіх основних автошляхах регіону можна зустріти аншлаги, рекламні щити (з усією необхідною інформацією), які запрошують відвідати ту чи іншу садибу. Крім того, багато інформації про садиби сільського туризму, та послуги, які надаються можна знайти на різних сайтах в Інтернеті, таких, наприклад, як „Карпати INFO”.

Регіон відзначається наявністю великої кількості садіб сільського зеленого туризму. Вони зустрічаються майже в кожному адміністративному районі регіону. Але разом з тим, спостерігається і їхня територіальна концентрація в певних мікрорегіонах. Найбільша щільність садіб сільського зеленого туризму спостерігається в передгірних та низькогірних районах Передкарпаття в Львівській та Івано–Франківській областях. Це Старосамбірський, Дрогобицький, Стрийський і Сколівський райони Львівської області та Долинський, Надвірнянський, Верховинський та Коломийський райони Івано–Франківської області. Серед цих районів в першу чергу необхідно відмітити Сколівський та Надвірнянський райони. Тут спостерігається найбільша кількість садіб сільського туризму. Можна говорити навіть про створення значних по площі „агломерацій” садіб сільського туризму. В Надвірнянському районі він включає в себе селище Десятин, місто Яремче (міській раді підпорядковано селище Ворохта, села Микуличин, Ямна, Татарів), села Яблониця та Поляниця (більш відоме як курорт „Буковель”). В цій агломерації діють більше 560 садіб, які можуть одночасно прийняти, за різними оцінками, до 7–12 тисяч туристів.

На Закарпатті основними районами поширення садіб сільського туризму є Мукачівський, Хустський, Воловецький, Міжгірський та Рахівський райони. Особливістю цього району поширення сільського туризму є те, що садиби розташовуються майже по всій гірській території названих районів.

На Чернівецьчині основний район скупчення садіб сільського зеленого туризму – Вишницький. На його території майже в усіх селах є від декількох до 2–3 десятків таких садіб. Крім того, на території Північної Буковини, останніми роками створюються умови для розвитку сільського туризму і в рівнинних районах.

В Подільському підрайоні також швидкими темпами розвивається сільський зелений туризм. Основний ареал його поширення – придністерська частина. Основна причина його розвитку тут – це майже гірські краєвиди, значна кількість пам’яток історії та архітектури, різноманітність домашніх продуктів харчування та наявність вільних робочих рук. В усіх районах, що безпосередньо розташовані на березі Дністра та його приток, є достатня кількість садіб сільського туризму. За рівнем надання послуг вони поки що поступаються власне карпатським оселям, але процеси удосконалення тут відбуваються набагато швидше. І уже недалеко той час, коли рівень комфорту та загальної інфраструктури досягне європейського.

Необхідно також відмітити, що сільський зелений туризм, розвивається і на решті території регіону, які в рельєфі мало нагадують гірську місцевість, яка так манить туристів. Найкращим прикладом та зразком розвитку в майбутньому сільського туризму на території як регіону, так і України в цілому, тут може бути туристичний кластер „Оберіг”, що уже тривалий час функціонує в невеликому селищі Гриців (близько 2 тисяч жителів) Шепетівського району Хмельницької області. Це поселення розташоване на переходові Подільської височини до Малого Полісся і має відповідний „класичний спокійний” ландшафт. Але учасникам кластеру так вдалося розкрутити власний проект, що цю територію з радістю і не раз відвідують не тільки громадяни з різних куточків нашої держави, але і іноземці – німці, канадці, англійці, росіяни. Послуги які надаються туристам, повністю відповідають класичному сільському туризму – прогулянки на конях, збирання ягід та грибів, приготування (з допомогою господині) традиційних українських страв (борщу, пампушок з часником, полтавських галушок і т.п.), випічка хліба на черені. Влітку туристи можуть допомогти господареві сушити сіно, а після скиртування, поспати на ньому. Також по замовленню туристів, матраци для сну, можуть бути наповнені свіжо висушеним сіном.

В майбутньому можна передбачити подальше, правда повільне, збільшення кількості садіб сільського зеленого туризму в добре освоєних та транспортно доступних гірських районах та переходу частини з них в класичні холстери та готелі. В рівнинних частинах можливе різке збільшення загальної кількості садіб та поступова їх диференціація по класності. В першу чергу різкого збільшення кількості осель сільського туризму слід очікувати на території заповідника „Медобори”, НПП „Подільські товтри”, РЛП „Дністровський”, і „Мальованка”. На решті території, без державної підтримки, хоча б на рівні законів, які б регулювали діяльність агро осель, та мінімального втручання різних контролюючих органів в роботу приватних підприємців, збільшення кількості садіб сільського зеленого туризму відбуватиметься повільно і виключно завдяки підприємливості місцевих жителів.

Висновки. Сільський зелений туризм на території Карпатсько–Подільського регіону розвивається стабільно не дивлячись на відсутність правової бази. Значного розвитку цей вид туризму набув в гірських районах, та в Придністер’ї. На решті території регіону сільський туризм знаходиться на початковій стадії розвитку. В майбутньому передбачається поступовий розвиток сільського туризму на території регіону та швидке удосконалення його інфраструктури.

Джерела та література:

1. Закон України „Про особисте селянське господарство” від 15.05.2003 р. – № 742-IV.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно–туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Київ, ун–т, 2001. – 395 с.
3. Васильєва Н.В. Зелений туризм – панацея чи черговий міф. // Туризм сільський зелений. – 2006. – № 4. – С. 5–14.
4. Зіемеле Астана. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні // Туризм сільський зелений. – 2004. – № 1. – С. 8–13.
5. Лагунова Т.І., Кашуба Ю.В. 500 чарівних куточків України, які варто відвідати. Харків, 2007. – 415 с.
6. Рутинський М. Й. Географія туризму України: Навч.–метод, посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
7. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 271 с.

Колотуха О.В.**СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Постановка проблеми. В період економічних негараздів саме туризм може дати можливість багатьом країнам перебороти або ж істотно пом'якшити економічну кризу, підтягнути всі інші галузі економіки. Туристська галузь України завдяки багатим природним, історико-культурним, трудовим ресурсам цілком може претендувати на чільні позиції в економіці держави. Але для цього їй необхідна державна підтримка, визнання її пріоритетною не на словах, а на ділі. Гасло Всесвітньої Туристської Організації «Де розвивається туризм, відступає бідність» є актуальним для нашої держави. На сьогоднішній день послугами туристських фірм в Україні користується лише 8% населення держави. Інша частина населення або організовує свій відпочинок самотужки, або в силу соціально-економічних причин взагалі не має можливості повноцінного відпочинку і оздоровлення. Це «електоральне поле» так званого соціального туризму. З урахуванням багатьох соціальних показників життя населення України розвиток соціального туризму в нашій державі є надзвичайно важливим і актуальним.

Аналіз попередніх досліджень. З позицій соціально-економічної географії відповідних цільових досліджень соціального туризму досі не проводилось. Загальні питання територіальної організації туризму розглядали вітчизняні вчені М.П.Крачило, О.О.Бейдик, В.К.Бабарицька, О.О.Любіцева, О.М.Ігнатенко, І.Т.Твердохлебов, М.В.Багров, Л.О.Багрова, В.М.Шумський, І.Ф.Карташевська, І.М.Яковенко.

В Законі України «Про туризм» про соціальний туризм навіть і не згадується. І лише в Стратегії розвитку туризму і курортів, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.08 за № 1088-р, серед основних напрямів реалізації Стратегії вказується – «розробити механізм державної підтримки впровадження туристичного продукту соціального характеру» [1].

У зв'язку з цим, набули актуальності вивчення та аналіз сучасного стану соціального туризму в Україні, розробка соціально-географічної моделі функціонування і розвитку цього сегмента туристської галузі. Актуальність розробки даної теми випливає з недостатнього наукового обґрунтування цього виду рекреаційної діяльності, необхідності забезпечення теоретичними і практичними дослідженнями організацію і розвиток соціального туризму у відповідності з вимогами сьогодення, розробки методичних положень та прогнозування розвитку соціального туризму в нашій країні.

Мета. Метою роботи є дослідження сегментації соціального туризму, розгляд існуючих сегментів соціального туризму в Україні, визначення проблем та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою соціального туризму є подорожі і відпочинок соціально вразливих верств населення для відновлення працездатності, фізичних і моральних сил. У Манільській декларації вказується, що «соціальний туризм – це ціль, до якої суспільство повинне прагнути в інтересах менш забезпечених громадян» [2].

На сучасному етапі концепція соціального туризму базується на трьох основних принципах:

- 1) забезпечення відпочинком і оздоровленням кожного члена суспільства шляхом залучення в середовище туризму людей з низьким рівнем доходів;
- 2) субсидювання туристських поїздок незаможних громадян;
- 3) участь державних і суспільних структур у розвитку туризму.

Дана концепція реалізована на практиці у багатьох високорозвинених країнах світу, а саме в Швейцарії, Німеччині, Франції з використанням так званих відпускних чеків. В Російській Федерації до Державної Думи вже внесений і активно обговорюється законопроект «Про соціальний туризм». У нашій же державі до розуміння необхідності розвитку соціального туризму ще тільки підходять. І завдання науковців активно піднімати це питання і довести його до найвищого законодавчого рівня.

У радянський період практично весь туризм можна було вважати соціальним, тому що більше 70% вартості путівок оплачувалися профспілками, молодіжними структурами, державними підприємствами. На сьогоднішній день його частка є незначною, мало хто з наших громадян можуть виділити кошти з сімейного бюджету на поїздки по країні, тим більше за її межі.

Дискусійним серед фахівців є питання – які види слід відносити до категорії соціального туризму? Найпростіше визначитися за соціально-віковою ознакою. Це, насамперед, дитячо-юнацький туризм,